

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛ از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

ج ۲: در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛ از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

خلاصه جلسه قبل؛ لازمه تحول فرهنگی بر محور حسینی؛ توسعه فضای حسینی با محوریت تربیت و حرکت به سوی آینده، توجه به زیستن حسینی و عبرت از مصادیق گذشته اجتماعی و فعلی اربعینی

عنوان جلساتی که در این شبها در خدمتتان هستیم، عبارت است از: «نور اربعین خاموش نخواهد شد». عرض کردیم که؛

- اولاً ما نیازمند یک تحول اساسی در فضای جامعه و در حوزه رفتاری در قبال حضرت هستیم.

- ثانیاً: مشی ما در توسعه ماجرای حسینی و کربلایی و عاشورایی از فضای روز عاشورا به ابتدای محرم، اصلش کار خوبی است، توسعه به بعد هم اصلش کار خوبی است اما اشکال آن است که با روشی غیر منطبق با روش خدایی این کار را کرده ایم! بخشهای حادثه‌ای روز عاشورا و نقش‌آفرینان حادثه را، بدون نگاه به پشتوانه و عقبه معرفتی و تربیتی آنها، به ابتدای محرم توسعه داده ایم و بعد نیز، نوعی از عزا و ماتم را بدون جهت‌گیری فضای عاشورایی و حسینی، در روزهای بعد از عاشورا در طی سال ادامه داده ایم.

- ثالثاً: عرض کردیم که اگر بخواهیم این مسیر را صحیح برویم، شاخص، نوع رفتار خدای متعال در توسعه فضای حسینی است. خدای متعال، فضای حسینی را از ایام عاشورا به زمان‌های قبل مثلاً به زمان حضرت آدم ع توسعه می‌دهد؛ همه اقامه عزا می‌کنند، همه محفل حسینی برپا می‌کنند، همه اشک می‌ریزند اما محوریت، فضای تربیت و زیستن حسینی است. مثال‌هایی هم مختصراً عرض کردیم. این از یک سو.

- رابعاً: خدای متعال، فضای حسینی را از ایام عاشورا به زمان‌های بعد توسعه می‌دهد؛ توسعه این فضا به سوی آینده، با جهت‌مهدوی و به سوی حکومت منجی حق هست که این هم در محافل ما وجود ندارد!

- خامساً: ظرفیت حسینی ما علی‌رغم داشتن هیات مختلف و فضاها مختلف، امروز نتوانسته است فضای کشور را متحول کند. و نکته تکمیلی این‌که اگر ما باور داریم که ماجرای اباعبدالله، ماجرای کشتی نجات هست، کشتی نجات برای این نیامده است که یک نفر، دو نفر، ده نفر، یا پانزده نفر را سوار کند. آن‌هم کشتی نجاتی که گفته می‌شود «اوسع و اسرع» است. همین‌که بحث «سفینه‌النجات» شد یعنی ماجرا دارد در جامعه دیده می‌شود. به گونه‌ای نفرمودند که اباعبدالله الحسین صلوات الله علیه، یک گروه معدودی را دارد نجات می‌دهد! بحث کشتی نجات و «اوسع و اسرع» بودن آن، حکایت از این دارد که در فضای اجتماعی و یک گستره عظیم، نجات‌بخشی واقع می‌شود. مقدم بر این وقتی فرمودند مصباح‌الهدی، یعنی جامعه بعد از پیامبر اکرم دچار ظلمت می‌شود و نیازمند چراغ هدایت هست؛ بعد از آن، نیازمند فضای نجات هست. وقتی کشتی نجات باشد، یعنی جریان نجات اجتماعی عظیم با حسین بن علی است.

- سادساً: ما حداقل تا امروز، در این هزار ساله، در سرزمین ایران، سه مرحله نجات اجتماعی گسترده، با پیوند با جریان حسینی داشته ایم.

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی برشیکه مفهومی و روایی زیارت؛ از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

- سابقا: در درون انقلاب اسلامی ایران، در این ۳۸ سال، علی رغم محافل حسینی، ظرفیت فرهنگی کشور در سراسر و لایالی فرهنگی است. بنابراین حسینیان ما، عاشورایان ما، کربلایی‌های ما، ضروری است تکلیف خودشان را روشن کنند. اگر وضعمان این است یعنی: یا نعوذ بالله، نعوذ بالله، نعوذ بالله، نجات‌بخشی سفینه ابا عبدالله صلوات الله علیه، تا قبل از انقلاب اسلامی ایران هست و نمی‌تواند در این انقلاب نجات‌بخش باشد یا اینکه، شیوه ما در محافل، از اساس دچار اشکال است! عرض کردم با آن منطقی که عاشورا را به قبل و بعد توسعه می‌دهیم، باید شیوه‌مان را عوض بکنیم.

- ثانیا: اگر بخواهیم امروز یک گام اساسی و بلند در تحول فضای اجتماعی و بر محور جریان حسینی برداریم، ضروری است که زیستن حسینی شاخص ما باشد. یعنی محافل حسینی برای ما زندگی روشن کند. از اینجا وارد فضای اربعینی می‌شویم؛ به عنوان یک فضای پر قدرت که امروز برخلاف همه فضاهای هیأت، و برخلاف همه فضاهای حسینیان و همه تجربه‌های گذشته، که کوچک بوده‌اند، این فضا مثل برخی از تجربه‌های بزرگ (مثل همان سه فضا که عرض شد) و البته بزرگتر از همه آن‌ها، یک فضای قدرتمند را برای تحقق زندگی حسینی سامان داده‌است. **جنس محافل حسینی ما، باید از جنس اربعینی بشود.**

موضوع جلسات آتی؛ روایات زیارت، زیارت اربعین، نگاه اندیشمندان، سیاق‌های اربعینی، سور حسینی و اربعینی

لذا با توکل بر خدا ان شاءالله این جلسات را به مطالعه ماجرای اربعین امام حسین صلوات‌الله علیه اختصاص می‌دهیم و بنا داریم ان شاءالله این مجموعه را، اگر خدا توفیق عطا بکند، به گونه‌ای جلو ببریم که دوره‌ای باشد برای عزیزان و دوستانی که قرار است در ایام اربعین به عنوان مبلغ در کاروان‌های مختلف حضور داشته باشند. سعی ما بر این است که در یک سیر تقریبا چندگانه، به سراغ جریان اربعین بیاییم؛

سابقا سعی می‌کنیم مقدمات و کلیاتی را در نوع نگاه روایی به زیارت و همچنین به زیارت اربعین، در نوع نگاه اندیشمندان متقدم و متاخر به جریان اربعین و نهایتا شیوه شناسی مطالعات قرآنی نسبت به رفتار معصوم و جریان اربعینی را به شکل مختصر شکل دهیم. در چهار جلسه این کلیات را جمع بندی کرده و وارد فضاهای جدی‌تر قرآنی خواهیم شد ان شاءالله..

بعدها، اگر خدا توفیق عطا بکند و بتوانیم به حسب آن چیزی که گمان می‌کنیم درست است پیش برویم، فضای قرآنی را مورد مطالعه قرار خواهیم داد. حداقل ۲۰ جلسه نیاز دارد که بر حسب ظرفیت پیش خواهیم رفت. در این بخش، بر اساس سیاق‌های قرآنی، هم یکسری مبانی قرآنی را که در حوزه اربعین قابل مطالعه هست و هم یکسری راهبردهای قرآنی مورد مطالعه قرار خواهند گرفت ان شاءالله. یک گریزی هم به سوره‌های حسینی خواهیم زد.

- از ابتدا به شما عرض بکنم که تقریبا در هر بخشی که ورود می‌کنیم حق آن بخش ادا نخواهد شد! یعنی می‌خواهیم مجموعه‌ای را ببندیم که بعدا هر کدام مفصلتر جای کار دارد. صرفا مجموعه را می‌خواهیم طرح بکنیم و نهایتا دو جلسه‌ای هم آثار فردی و آثار اجتماعی را در جریان اربعینی مطالعه می‌کنیم. من حواسم به دو جلسه ظهر تاسوعا و عاشورا هم بوده‌است. یعنی اینها را هم به این سبک و سیاق دیدم.

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛ از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

زیارت؛ رفتاری ویژه در قبال معصوم ع (از فضای حداقلی تا رضایت و لقاء)

نوع نگاه اهل بیت عصمت و طهارت به رفتار در قبال خودشان و رفتار مطلوب در قبال اباعبدالله علیه السلام، با تعبیری در روایات مشخص شده است. پس ما ورودمان به بحث، ورود روایی است. یکی از تعبیر بسیار پررنگ و جدی در متون روایی، در حوزه رفتار در قبال معصوم، با عنوان «زیارت» ذکر می‌شود. واژه و تعبیر زیارت، امروزه یک معنای دقیق به خود نگرفته است. بعضی هر چیزی در قبال امام را، با تعبیری به عنوان زیارت مطرح می‌کنند. برخی هم اصرار دارند که تعبیر زیارت را بر بعضی از فضاهای جدی نسبت به حضرت، اطلاق نکنند!

در رفتارشناسی روایی نسبت به معصوم به ویژه نسبت به اباعبدالله ع، می‌بایست بدون پیش‌فرض‌ها و پیش‌داوری‌ها و بدون توجه به آن چیز که امروز در مفهوم زیارت در یک فضای حداقلی یا حداکثری شکل گرفته است، ورود و تعمق کنیم. در این جلسه بخشی از مفاهیم روایی مرتبط با زیارت را مرور و جمع بندی کرده و در ابتدای جلسه بعد، به تفصیل وارد بحثی جدی تر در حوزه زیارت می‌شویم و این فضای روایی را مورد کنکاش بیشتر قرار می‌دهیم.

بر اساس متون روایی، «زیارت» به عنوان یک کار دم دستی، ابتدایی، موقت، و یک کار صرفاً با جسم مادی و با اعضا و جوارح اما بدون توجه به مفاهیم عظیم نیست! «زیارت» در نگاه روایی، از حداقل رفتار با اعضا و جوارح در حرکت تا رسیدن به مزار معصوم را در خود دارد، تا معنای عمیق و وسیع «حق زیارته» در نسبت با «رضایت» معصوم و «ملاقات» خداوند! در نسبت با رضایت و لقاء، «زیارت» فضای عجیبی را شکل می‌دهد. بر این اساس، تعبیر «زیارت» در نگاه معصومین، خصوصاً در نسبت با ماجرای اباعبدالله علیه السلام، تعبیری دارای دامنه وسیع و دارای درجات مفهوم است. تعبیر زیارت، از یک فضای حداقلی شروع شده و تا یک فضای حداکثری را در بر می‌گیرد!

تحلیلی اولیه بر برخی روایات مربوط به زیارت اباعبدالله الحسین ع

از روایاتی که فضای این نوع از عطاهاى خدا را نسبت به زائر حسینی تشدید شده می‌بیند این است که: اگر کسی در عمرش به زیارت حسین بن علی علیه السلام نرود، منتقص الایمان و منتقص الدین است. یعنی ایمانش کامل نیست و دینش ناقص است؛ دینش خلل دارد. سوال؟ آیا اهل بهشت نیست؟ حضرت فرمود: اهل بهشت است ولی در پایین ترین درجات اهل بهشت است.

در روایت صحیح آمده است که از تبعات زیارت اباعبدالله الحسین ع، غفران گناه مقدم و موخر است! این هم عجیب است. گناه گذشته بخشیده می‌شود ولی گناه موخر دیگر چیست؟ این دیگر چه قانونی است؟ زیارت اباعبدالله موجب غفران گناه آینده می‌شود! این اصلاً قابل فهم نیست. مثلاً می‌گویند اگر شما این جنس را

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛
از غفران و فضل تا اعلیٰ علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

بخواهی بخری باید ۱۰ هزار تومان پول بدهی. می‌گویی باشد. هزینه را پرداخت می‌کنی و جنس را می‌خری. و هر چه هم بعدش می‌خواهی به تو می‌دهند!

در برخی روایات، ماجرای زیارت ابا عبدالله علیه السلام، به عنوان جریانی که موجب فضل و ارتفاع گرفتن انسان می‌شود، معرفی شده است؛ تا آنجایی که حتی گفته شده است اگر زائر ابا عبدالله ع می‌دانست که در قبال زیارت حضرت چه فضلی بر او واقع می‌شود و خداوند چگونه او را ارتفاع می‌دهد، از شدت اشتیاق جان می‌داد! یعنی ماجرا حیرت‌آور است. یعنی از حیرتش، از عظمتش، از وسعتش و سرعتش که در مخیله‌اش نمی‌گنجد، امکان قالب تهی کردن وجود دارد! آدم که سرعت می‌گیرد نفسش بند می‌آید؛ چه خود بدود و چه بر وسیله ای با سرعت بسیار بالا سوار شود! پس بحث زیارت با پرتاب انسان به سمت بالا گره خورده است و نه، پلکانی و آرام آرام بالا رفتن!

بر اساس روایات عترت، زیارت امام حسین ع از افضل اعمال است، و معادل حج همراه با رسول اکرم ص شمرده شده است! همچنین زیارت در نگرش روایی، موجب حضور بر سفره های نور در قیامت است! پس زیارت، فراتر از بسیاری اعمال است و عملی ویژه شمرده می‌شود. همچنین جنس زیارت، با نور قیامتی گره دارد. در چه چارچوبی؟ در چارچوب ارتفاع گرفتن و پرتاب شدن به سمت بالا.

عدم ترک زیارت ابا عبدالله ع، انسان را به همسایگی اهل بیت ع در قیامت می‌آورد. در متون روایی مذکور است که اگر کسی زیارت ابا عبدالله الحسین ع را ترک نکند، ماوا و مسکنش در همسایگی پیامبر و کنار علی و فاطمه علیهم السلام است؛ اگر ترک نکند! این شرط یعنی مداومت بر زیارت حسین بن علی ع. چرا مداومت بر زیارت حسین بن علی چنین فضایی را شکل می‌دهد؟ زیرا ماجرای زیستن دنیایی در قیامت توسعه می‌یابد. کسی که در دنیا زندگی حسینی داشته است، در قیامت جایگاهش امتداد همان جایی است که در دنیا زندگی کرده است. و از سوی دیگر، این فرد در طی درجات فضل چنان بالا رفته است که با نور گره خورده و از سنخ آن شده است. بر این اساس، سنخ و جنس وی از جنس سرزمین طیبه و شجره طیبه است، لذا استقرارش نیز در همان سرزمین است! ببینید: دامنه مفهومی زیارت فوق‌العاده است.

در نوع ارتفاع گرفتن با زیارت ابا عبدالله ذکر شده است که اگر زائر، عارف به حق ابا عبدالله باشد، «کتابه الله عزوجل فی اعلیٰ علیین». اعلیٰ علیین جایگاه چه کسانی است؟ شهدای کربلا. آیا برای ورود به این جایگاه گفته شده که کار خارق‌العاده کنید؟ خیر! زیارت ابا عبدالله، مدخل ورود به اعلیٰ علیین هست. آن را ترک نکنیم، ادامه دهیم تا «عارفا بحقه». این اتفاق خواهد افتاد.

امتداد مسیر شهدای حسینی در ذهن ما بسته است اما امام صادق علیه‌السلام در این زمینه راهنمایی فرموده اند. برآستی چرا ما در این هزار سال به این کد که توسط حضرت مطرح شده است کاری نداشته ایم؟ و بر محور

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛
از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

معرفت به نسبت سایر رفتارها تمرکز نکرده ایم؟ این کد، مدخل ورود به اعلی علیین است: «زیارت حسین(ع)، البته عارفا بحقه». این موضوع، در طی زمان و در یک فضای زیستن حسینی شکل می‌گیرد و نه در یک فضای شعار حسینی که در محافل ما هست!

همچنین آمده است اگر کسی زیارت اباعبدالله ع را ترک نکند، عمر طولانی، روزی زیاد، زندگی با سعادت و شهادت در اختتام خواهد داشت. یعنی مداومت بر زیارت حضرت، جنس زندگی انسان را تغییر داده و از جنس حسینی قرار می‌دهد. پیوند با جریان حسینی به صورت مستمر، زیستن حسینی را شکل می‌دهد. چه چیز عامل زیستن زندگی حسینی شد؟ زیارت حسینی. پس زیارت حسینی ظرفیت بالایی در تغییر دارد. اینقدر ظرفیت دارد که انسان را در درون دنیا، به بالا می‌برد؛ انسان را با زیستن حسینی همراه می‌کند و اهل آسمان قرار می‌دهد.

جمع بندی روایات زیارت امام حسین ع

مجموع این روایات را چنین کنیم: کسی زیارت اباعبدالله نرود، منتقص الایمان و منتقص الدین است؛ اهل بهشت هم که باشد در پایین ترین درجات اهل بهشت است. کسی به زیارت اباعبدالله برود، به مثابه حج مقبول است. زیارت اباعبدالله برود، با نور گره می‌خورد؛ نور قیامت. به زیارت اباعبدالله برود، از فضل خدا بر او جاری می‌شود و به سمت بالاترها کشیده می‌شود. به زیارت ابا عبدالله برود و ترک نکند، این فضل خدا که بر او جاری شده و او را آسمانی کرده، اینقدر بر او اثر می‌گذارد تا در درون دنیا، آسمانی زیستن را تجربه کند؛ عمر طولانی، رزق زیاد، سعادت در حیات و اختتام با شهادت! و اگر ترک نکند در همسایگی با عترت خواهد بود؛ و اگر این ادامه داشته‌باشد و بر اساس معرفت تقویت بشود، جایگاه او تا چه حد بالا می‌رود؟ تا اعلی علیین.

بررسی مشابهت راهپیمایی کنونی اربعین با حرکت کاروان حسینی، در تحقق عینی خطوط مفهومی و معنایی

چنانکه گذشت یکی از مداخل رفتاری نسبت به عترت، با کلید واژه زیارت ذکر شده است و در این میان، زیارت حسین بن علی ع دارای ویژگی‌هایی است. ما انشاءالله این بخش را، این مدخل ورود در حوزه رفتاری نسبت به امام را، مقداری با فضای دقیق‌تر مورد مطالعه قرار می‌دهیم و بعد، یکی از ادعیه‌ای که معصومین علیهم‌السلام در حوزه رفتار نسبت به اباعبدالله مطرح کردند، یعنی زیارت اربعین را مطالعه می‌کنیم ان شالله.

امروزه زیارت اربعینی، در حال حیات بخشی جدی خود در پیکره اجتماعی است. با این فضا ما با متن و محتوای زیارت اربعینی پیش می‌رویم. در این بخش به این موضوع خواهیم پرداخت که آیا پدیده عظیم اجتماعی اربعین، در همان فضای زیارت اربعینی که به عنوان یک فضای گفتاری نسبت به اباعبدالله الحسین ع مطرح شده است، سامان یافته است؟ آیا این چیزی که شکل گرفته است ترسیم زیارت اربعین مکتوب است؟ و یا چیزی ضعیف‌تر

نور اربعین خاموش نخواهد شد؛ ج ۲- در آمدی بر شبکه مفهومی و روایی زیارت؛
از غفران و فضل تا اعلی علیین، از نور تا زیستن حسینی در دنیا و آخرت

و یا فراتر است؟ آیا می‌توانیم بفهمیم یا خیر؟ آیا میان تحقق عینی زیارت اربعینی در زمانه ما، با تحقق عینی حج در سال ۶۱ هجری مشابهتی وجود دارد؟

امشب شب دوم محرم اباعبدالله‌الحسین علیه السلام است و کاروان هم آرام آرام دارد به یک نقطه جدید در سیر حرکتی خودش نزدیک می‌شود. یک ایستگاه جدی که کاروانیان برای وقوف، مدت‌ها منتظرش بوده‌اند. اگر کاروانی‌ها در حج باقی مانده بودند، وقوفشان کجا بود؟ اینک به همان وقوف نزدیک می‌شوند؛ اما در میدان عمل و در صحنه واقعی! حج یک ماکت از مجموع مسائل دین است. در سال ۶۱ هجری، خداوند اجازه داد که آن ماکت، یک فضای عینی و حقیقی به خودش بگیرد، تا نشان بدهد که انسان‌ها چگونه می‌بایست در سرزمین وجود امام به شعور برسند و طی مشعر بکنند و در چند روزه وقوف در منای وجود امام در فضای کربلا، چگونه تجهیز بشوند و آماده رمی در روز عاشورا گردند!